

Förstärkt följerätt

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens proposition om förstärkt följerätt. Förslagen i propositionen innebär bl.a. att bestämmelserna om redovisningsskyldighet ändras för att skapa förutsättningar för en bättre kontroll av vilka ersättningsgrundande försäljningar som har skett. De nya reglerna föreslås träda i kraft den 1 juli 2018.

Ett enigt utskott föreslår dessutom ett tillkännagivande till regeringen med anledning av flera motionsyrkanden som rör systemet för privatkopieringsersättning. Utskottet framhåller att det finns ett behov av att ersätta det nuvarande regelverket med ett mer ändamålsenligt system som genererar en rimlig ersättning till upphovsmännen för den privatkopiering som faktiskt förekommer. Utskottet anser därför att regeringen bör tillsätta en utredning med en sådan inriktning, där möjligheten att införa ett system där staten har det övergripande ansvaret särskilt bör beaktas.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår övriga motionsyrkanden om olika immaterialrättsliga frågor, främst med hänvisning till pågående insatser och utredningar.

I betänkandet finns 3 reservationer (M, SD, C, L).

Behandlade förslag

Proposition 2017/18:92 Förstärkt följerätt.

24 motionsyrkanden om olika immaterialrättsliga frågor från allmänna motionstiden 2017/18.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	5
Ärendet och dess beredning.....	5
Bakgrund	5
Propositionens huvudsakliga innehåll	5
Utskottets överväganden.....	6
Förstärkt följerätt.....	6
Propositionen	6
Utskottets ställningstagande.....	7
Översyn av privatkopieringsersättningen	7
Motionerna.....	7
Vissa kompletterande uppgifter	8
Utskottets ställningstagande.....	11
Streaming från olovlig källa	13
Motionerna.....	13
Vissa kompletterande uppgifter	13
Utskottets ställningstagande.....	16
Övriga immaterialrättsliga frågor	17
Motionerna.....	17
Vissa kompletterande uppgifter	19
Utskottets ställningstagande.....	26
Reservationer	30
1. Streaming från olovlig källa, punkt 3 (M, C, L)	30
2. Streaming från olovlig källa, punkt 3 (SD).....	31
3. Övriga immaterialrättsliga frågor, punkt 4 (M)	32
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	34
Propositionen	34
Motioner från allmänna motionstiden 2017/18	34
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	37

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Förstärkt följerätt

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2017/18:92.

2. Översyn av privatkopieringsersättningen

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om en översyn av privatkopieringsersättningen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2017/18:152 av Said Abdu (L),

2017/18:2460 av Jan R Andersson (M) och

2017/18:3405 av Lars Hjalmered m.fl. (M) yrkande 38 och

bifaller delvis motionerna

2017/18:917 av Johan Nissinen m.fl. (SD) yrkande 3,

2017/18:1431 av Christian Holm Barenfeld och Cecilie Tenfjord-Toftby (båda M) och

2017/18:2774 av Niclas Malmberg (MP).

3. Streamning från olovlig källa

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:917 av Johan Nissinen m.fl. (SD) yrkandena 1 och 2,

2017/18:1173 av Jörgen Warborn (M) och

2017/18:3420 av Lars Hjalmered m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 7.

Reservation 1 (M, C, L)

Reservation 2 (SD)

4. Övriga immaterialrättsliga frågor

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:290 av Jan Lindholm (MP),

2017/18:1177 av Lotta Finstorp (M),

2017/18:1560 av Johnny Skalin (SD),

2017/18:1617 av Jörgen Warborn (M),

2017/18:2292 av Markus Wiechel (SD),

2017/18:2791 av Rickard Nordin och Niclas Malmberg (C, MP),

2017/18:3074 av Sten Bergheden (M),

2017/18:3405 av Lars Hjalmered m.fl. (M) yrkandena 32–37 och

2017/18:3532 av Johnny Skalin (SD).

Reservation 3 (M)

Stockholm den 3 maj 2018

På näringsutskottets vägnar

Jennie Nilsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Jennie Nilsson (S), Lars Hjalmered (M), Anna-Caren Säterberg (S), Hans Rothenberg (M), Per-Arne Håkansson (S), Josef Fransson (SD), Anna Wallén (S), Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M), Mattias Jonsson (S), Mattias Bäckström Johansson (SD), Maria Weimer (L), Birger Lahti (V), Karl Längberg (S), Jessika Roswall (M), Peter Helander (C) och Lorentz Tovatt (MP).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta betänkande behandlar utskottet regeringens proposition 2017/18:92 Förstärkt följerätt och 24 motionsyrkanden om olika immaterialrättsliga frågor från allmänna motionstiden 2017/18. Inga motioner har väckts med anledning av propositionen. Regeringens lagförslag finns i bilaga 2.

Bakgrund

Regeringen utsåg i maj 2013 en särskild utredare som fick i uppdrag att ta ställning till bl.a. vissa frågor om följerätt (dir. 2013:63). Utredaren skulle ta ställning till om det bör införas en utvidgad skyldighet för den som ska betala följerättsersättning att redovisa försäljning av konstverk och om det bör införas nya kontroll- och sanktionsmöjligheter för att säkerställa betalning av följerättsersättning. Utredaren skulle också analysera om de nuvarande bestämmelserna om följerätt påverkar konkurrensen på konstmarknaden och ta ställning till om följerättsersättningen bör beräknas eller betalas på annat sätt än i dag. Därutöver hade utredaren bl.a. i uppdrag att överväga om den inskränkning i upphovsrätten, som gör det möjligt för arkiv och bibliotek att framställa och sprida exemplar av verk för vissa särskilda ändamål borde utvidgas till att även innefatta andra institutioner. Utredaren överlämnade i april 2014 betänkandet Frågor om följerätt och om museernas kopiering (SOU 2014:36) till regeringen.

Under beredningen av betänkandet har det uppmärksammats att det är motiverat att göra ytterligare en ändring i upphovsrättslagen, utöver utredningens förslag. Det har därför i Regeringskansliet upprättats en promemoria med utkast till lagrådsremiss.

Regeringen beslutade i december 2017 att begära in Lagrådets yttrande över lagförslagen. Lagrådet hade inga synpunkter.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslår regeringen att bestämmelserna om redovisnings-skyldighet ska ändras så att upphovsrätsorganisationen får bättre möjligheter att kontrollera vilka ersättningsgrundande försäljningar som har skett. Organisationen får då också bättre förutsättningar att samla in följerättsersättningen. Detta väntas bidra till att konstnärernas inkomster ökar.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2018.

Utskottets överväganden

Förstärkt följerätt

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens förslag till lagändringar om en förstärkt följerätt.

Propositionen

Inledning

När ett exemplar av ett originalkonstverk säljs vidare efter den första överlåtelsen har konstverkets upphovsman i vissa fall rätt till särskild ersättning (följerätt). Syftet med följerätten är att stärka bild- och formkonstnärernas ställning och att ge dem rätt till en del av det ekonomiska utbyte som handeln med deras verk skapar.

Ansvar för att samla in och vidareförmedla följerättsersättningen till upphovsmännen ligger hos en upphovsrättsorganisation. För att organisationen ska kunna kontrollera vilka konsthandlare och auktionsföretag som är ersättningskyldiga finns en skyldighet för konsthandlarna att redovisa ersättningsgrundande försäljningar när organisationen begär det. Enligt propositionen fullgörs redovisningsskyldigheten i dagsläget emellertid bara i begränsad utsträckning. Det leder till att organisationen har svårt att samla in den följerättsersättning som konstnärerna har rätt till. Konstnärerna går därigenom miste om betydande inkomster som de enligt lag har rätt till.

Ändringar i upphovsrättslagen

I propositionen föreslås att bestämmelserna om redovisningsskyldighet ska ändras så att upphovsrättsorganisationen får bättre möjligheter att kontrollera vilka ersättningsgrundande försäljningar som har skett. Regeringen anger att organisationen samtidigt får bättre förutsättningar att samla in följerättsersättningen, vilket bidrar till att konstnärernas inkomster ökar.

De ändringar i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk som föreslås i propositionen innebär närmare att den skyldighet som finns i dag att redovisa försäljningar på konstmarknaden utvidgas på så sätt att den inte längre knyts till skyldigheten att betala följerättsersättning. I stället ska alla som är yrkesmässigt verksamma på konstmarknaden som säljare, förmedlare eller köpare lämna redovisning till upphovsrättsorganisationen, och det ska göras utan att organisationen begär det.

Redovisningen ska lämnas senast den 1 april varje år och omfatta all den ersättningsgrundande försäljning som förekommit närmast föregående kalenderår. Om någon ersättningsgrundande försäljning inte har gjorts, ska

detta i stället redovisas. Den ersättningsskyldige ska betala ersättningen när organisationen kräver in den. Om det inte framställts något krav beträffande en ersättningsgrundande försäljning, ska den ersättningsskyldige betala ersättningen till organisationen senast den 1 maj året efter försäljningen. Dröjsmålsränta ska därmed betalas senast från den 1 maj, om den ersättningsskyldige inte betalat föregående års följerättsersättning då.

Den befintliga preskriptionsbestämmelsen gentemot den ersättningsskyldige ska anpassas så att den täcker in också den bestämda förfallodagen den 1 maj året efter försäljningen. En fordran på följerättsersättning ska preskriberas tre år efter utgången av det kalenderår då försäljningen ägde rum, om inte organisationen dessförinnan framställt krav till den ersättningsskyldige på ersättning eller uppmärksammat denne på att fordran har förfallit till betalning.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2018.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har inget att invända mot de föreslagna lagändringarna och tillstyrker därmed regeringens proposition.

Översyn av privatkopieringsersättningen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om en översyn av systemet för privatkopieringsersättning och tillkännager detta för regeringen. Utskottet anser att det finns ett behov av att ersätta det nuvarande regelverket med ett mer ändamålsenligt system som genererar en rimlig ersättning till upphovsmännen för den privatkopiering som faktiskt förekommer. Regeringen bör därför tillsätta en utredning med en sådan inriktning, där möjligheten att införa ett system där staten har det övergripande ansvaret särskilt bör beaktas.

Motionerna

I kommittémotion 2017/18:3405 av Lars Hjälmered m.fl. (M) anfördes att det finns ett behov av en reformerad privatkopieringsersättning där rättighets-havarna ersätts för faktisk privatkopiering i stället för att, som i dag, en avgift läggs på olika typer av lagringsmedier. Motionärerna framhåller att privatkopieringsersättningen bör gå mer i takt med den tekniska utvecklingen (yrkande 38).

I motion 2017/18:1431 framför Christian Holm Barenfeld och Cecilie Tenfjord-Toftby (båda M) bl.a. åsikten att det är orimligt att artister och skådespelare inom underhållningsbranschen ska få ersättning för att människor

väljer att kopiera filmer och musik som lagligt köpts eller lagligt laddats ned på nätet. Motionärerna anser att det bör göras en översyn av dels möjligheterna att avskaffa privatkopieringsersättningen, dels rimligheten i att en privat organisation som Copyswede har rätt att driva in denna typ av avgifter.

I motion 2017/18:2460 uttrycker Jan R Andersson (M) farhågor om att en ökad omfattning av privatkopieringsersättningen kommer att drabba en större krets av svenska företag. Motionären framför att denna s.k. kassetbandsskatt är en rest från en svunnen tid och att regeringen i samråd med upphovsmännen och branschorganisationerna därför bör se över möjligheten att ta fram ett nytt modernt system där kostnader inte läggs på lagringsmediet.

I kommittémotion 2017/18:917 framför Johan Nissinen m.fl. (SD) att reglerna om privatkopieringsersättning inte följt med den tekniska utvecklingen. Reglerna är utformade efter kopiering till de gamla kassetbanden. Motionärerna vill därför ändra reglerna på så sätt att utbetalningsansvaret för privatkopieringsersättningen ligger på staten i stället för på en branschorganisation (yrkande 3).

I motion 2017/18:2774 skriver Niclas Malmberg (MP) att de svenska reglerna om privatkopieringsersättning är otidsenliga och inte är anpassade för dagens teknik. Motionären föreslår därför att reglerna ses över mot bakgrund av hur privatkopieringsersättningen fungerar i Finland.

Said Abdu (L) anför i motion 2017/18:152 att en översyn av reglerna om privatkopiering bör göras. Bakgrunden anges bl.a. vara den tekniska utvecklingen och förändrade konsumtionsmönster i förhållande till när reglerna infördes.

Vissa kompletterande uppgifter

Det svenska systemet för privatkopieringsersättning

Bestämmelser om privatkopieringsersättning finns i 26 k–26 m §§ lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (upphovsrättslagen). En näringsidkare som i sin yrkesmässiga verksamhet tillverkar eller till landet inför anordningar, på vilka ljud eller rörliga bilder kan tas upp och som är särskilt ägnade för framställning av exemplar av verk för privat bruk, ska betala en särskild ersättning som är bestämd i lagen. Ersättningen ska gå till de upphovsmän vars verk därefter har sänts ut i radio eller tv eller getts ut på anordningar genom vilka de kan återges. Endast en organisation som företräder ett flertal upphovsmän och närstående rättighetshavare på området får kräva in ersättningen. Organisationen ska sedan fördela ersättningen till dem som har rätt till den. I Sverige betalas ersättningen ut till organisationen Copyswede som företräder upphovsmännen. Vidare finns vissa undantag i ersättningskyldigheten. De tillverkare, importörer och återförsäljare som säljer nyssnämnda anordningar behöver därför i vissa fall inte betala privatkopieringsersättning. Det gäller försäljning

- till återförsäljare som är registrerade hos Copyswede

- till professionella verksamheter, dvs. de som använder ovan nämnda anordningar inom ramen för sin egen verksamhet och inte säljer produkterna vidare
- till organisationer för funktionshindrade
- vid export.

Upphovsrättslagen ger vidare en möjlighet till nedsättning av ersättningskyldigheten.

När det gäller vilka produkter som är avgiftsbelagda har Högsta domstolen i flera avgöranden tolkat uttrycket ”särskilt ägnad”. I ett fall som rörde olika modeller av Iphone tolkade domstolen uttrycket på så sätt att det omfattar anordningar som i hög grad är lämpade för privatkopiering och som kan antas komma till sådan användning i en omfattning som inte kan anses som oväsentlig i sammanhanget. Domstolen ansåg vidare att det i princip saknar betydelse att anordningarna också har andra funktioner än den för privatkopiering. Att en anordning är multifunktionell kan i stället vara en omständighet som ska beaktas vid bedömningen av om det finns skäl att sätta ned ersättningen med stöd av 26 1 § andra stycket upphovsrättslagen (NJA 2016 s. 490 p. 14 och 15).

Här kan nämnas att flera domstolsavgöranden när det gäller vilka anordningar som anses vara ”särskilt ägnade” är att vänta framöver.

Nytt ramverk för upphovsrätt

Under våren 2015 presenterade kommissionen meddelandet En strategi för en inre digital marknad, KOM(2015) 192. I strategin lyfts en rad initiativ fram som syftar till att skapa en inre marknad för digitalt innehåll och digitala tjänster, bl.a. ett modernt och mer europeiskt regelverk för upphovsrätt. Under perioden mars 2013 till juni 2016 har kommissionen genomfört ett flertal offentliga samråd i dessa frågor.

Som ett första steg i moderniseringen tog kommissionen i slutet av 2015 fram ett förslag till förordning om gränsöverskridande portabilitet för innehållstjänster online, KOM(2015) 627. Kommissionen presenterade samtidigt meddelandet Mot en modernare och mer europeisk ram för upphovsrätten, KOM(2015) 626. I meddelandet aviserades det fortsatta arbetet under fyra huvudmålsättningar:

- säkerställa ökad tillgång till innehåll inom EU
- anpassa vissa undantag till den digitala och gränsöverskridande miljön
- åstadkomma en välfungerande marknad för upphovsrätt och
- tillhandahålla ett effektivt och balanserat system för att säkerställa efterlevnaden.

Hösten 2016 presenterade kommissionen ett förslag till direktiv om upphovsrätt på den digitala inre marknaden, KOM(2016) 593. Förslaget är en del av det andra steget i kommissionens översyn av upphovsrätten inom ramen för strategin för en inre digital marknad i Europa. I förslaget finns konkreta

åtgärder för de tre förstnämnda målsättningarna, och vid ett genomförande harmoniseras upphovsrätten ytterligare inom EU. Förslaget motiveras av den snabba tekniska utvecklingen som förändrar det sätt på vilket kreativt innehåll skapas, produceras, distribueras och används, samtidigt som nya affärsmodeller och aktörer uppstår. Syftet är att skapa rättslig förutsebarhet vid digital och gränsöverskridande användning av verk och andra alster och förbättra tillgången till sådant innehåll. För att uppnå detta föreslås ytterligare harmonisering av undantag från och inskränkningar i upphovsrätten och åtgärder för att underlätta licensiering av innehåll. Förslaget innehåller också åtgärder för att åstadkomma en välfungerande marknad för upphovsrätt. Dessa åtgärder tar sikte på upphovsmäns och andra rättighetshavares möjligheter att få del av de värden som användningen av deras verk och prestationer genererar.

Förhandlingar om det nya ramverket pågår för närvarande på EU-nivå.

Reglering på EU-nivå av rimlig kompensation för privat kopiering

Enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/29/EG av den 22 maj 2001 om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället (Infosocdirektivet) får medlemsstaterna inskränka upphovsrätten och tillåta kopiering för privat bruk bara om rättighetshavarna får en "rimlig kompensation" för kopieringen (artikel 5.2 b). Någon EU-rättslig harmonisering av rätten till privatkopieringsersättning finns emellertid inte.

Frågan om ändrade regler för privatkopieringsersättning har inom ramen för arbetet med en översyn av upphovsrätten varit föremål för diskussioner på EU-nivå. Kommissionen angav i sitt meddelande Mot en modernare och mer europeisk ram för upphovsrätten, från december 2015, att den har för avsikt att analysera behovet av åtgärder för att säkerställa att medlemsstaternas olika system för att ta ut sådana avgifter passar in i den inre marknaden och inte skapar hinder för den fria rörligheten för varor och tjänster. Enligt uppgifter från Regeringskansliet är några förslag på området dock inte att vänta från kommissionen i närtid.

Statligt ansvar för privatkopieringsersättningen

När det gäller frågan om att förändra det svenska systemet för privatkopieringsersättningen så att finansierings- och utbetalningsansvaret ligger på staten kan nämnas att Finland 2015 införde ett sådant system. Den finska upphovsrättslagen ändrades så att kompensationen för framställning av exemplar av verk för enskilt bruk finansieras med anslag i statsbudgeten i stället för att betalas av konsumenterna som en del av försäljningspriset för anordningar som kan användas för privatkopiering (RP 249/2014 rd, KuUB 14/2014 rd). Det finska kulturutskottet anförde emellertid följande i sitt betänkande:

Riksdagen förutsätter att regeringen har beredskap att differentiera finansieringen av kompensationsavgiften exempelvis genom att vid sidan av budgetfinansiering också ta i bruk ett täckande anordningsbundet avgiftssystem, om det inte med statlig finansiering är möjligt att betala en rimlig ersättning (fair compensation) för privatkopiering i överensstämmelse med EU:s informationssamhällsdirektiv 2001/29/EG. Regeringen ska lämna en rapport om saken till kulturutskottet före utgången av 2018.

I detta sammanhang kan vidare nämnas att EU-domstolen i juni 2016 prövade om ett spanskt system för rimlig kompensation för privatkopiering som bygger på en uppskattning av den faktiskt uppkomna skadan och som finansieras via statsbudgeten, utan att det därigenom kan garanteras att det är användarna av de privata kopiorna som får bära kostnaden för nämnda kompensation, är förenligt med EU-rätten (mål C-470/14). Domstolen konstaterade i sin dom att så inte var fallet.

Tidigare riksdagsbehandling

Under innevarande mandatperiod har utskottet vid ett flertal tillfällen avstyrkt motionsyrkanden om att reglerna som rör privatkopieringsersättningen bör ändras. Vid det senaste tillfället – våren 2017 (bet. 2016/17:NU23) – vidhöll utskottet vad det tidigare anfört om att ersättning till upphovsmän för den lagliga privatkopiering som sker ser olika ut i de olika medlemsstaterna i EU och att en lösning av konkurrensskäl bör sökas på EU-nivå. Vid det nämnda tillfället framförde företrädare för Sverigedemokraterna i utskottet en avvikande uppfattning i en reservation.

Utskottets ställningstagande

Inledningsvis kan utskottet konstatera att den tekniska utvecklingen på många sätt har förändrat villkoren för de kreativa näringarna och upphovsmännen som verkar där. Nya möjligheter till kreativt skapande har uppstått liksom stora utmaningar när det gäller att värna äganderätten till det som skapas. Utskottet kan också konstatera att det därför pågår en bred översyn av det upphovsrättsliga ramverket på EU-nivå för att upphovsrätten ska fylla sitt syfte även på den digitala marknaden.

När det gäller den del av upphovsrätten som rör privatkopieringsersättning initierade kommissionen en granskning av dessa regler i ett inledande skede av den bredare översynen. Utskottet har också vid ett flertal tillfällen under den innevarande mandatperioden behandlat förslag om att förändra det svenska systemet och då anfört att EU-gemensamma regler är att föredra av konkurrensskäl. Utskottet kan dock konstatera att kommissionen inte har presenterat några förslag på området och att sådana förslag heller inte är att vänta i närtid.

Som redovisats syftar privatkopieringsersättningen till att ge upphovsmän, utövande konstnärer och andra rättighetshavare en rimlig kompensation när musik, film och tv kopieras för privat bruk. Som det nuvarande svenska

ersättningssystemet är utformat i upphovsrättslagen ska den näringsidkare som tillverkar eller importerar anordningar som är särskilt ägnade för framställning av kopior av upphovsrättskyddade verk betala en ersättning till upphovsrätts-havarna. Ersättningen baseras på hur stort lagringsutrymme anordningarna har, och när det gäller digital lagring utgår ersättningen per megabyte lagringsutrymme. Det är organisationen Copyswede som har uppdraget att samordna och representera rättighetshavarna och ansvarar för att samla in och fördela ersättningen till upphovsmännen.

Utskottet vill framhålla att den tekniska utvecklingen har ändrat förutsättningarna för att regelverket ska kunna fungera på ett ändamålsenligt sätt. Äldre tekniker för lagring har i snabb takt fått lämna plats för nyttjande av olika typer av streamingtjänster som kan användas via exempelvis en uppkopplad mobiltelefon. Denna övergång har lett till att det inte längre finns något betydande behov av privata kopior för att lyssna på musik eller se på film, och förekomsten av privatkopiering har följaktligen minskat till mycket låga nivåer. Samtidigt ökar utbetalningarna till upphovsrättshavarna eftersom lagringsutrymmet – som privatkopieringsersättningen utgår från – i avgiftsbelagda produkter ständigt blir större. Här kan även påpekas att konsumenterna redan betalar ersättning till upphovsrättshavarna via användaravgifter till streamingtjänsterna. Utskottet kan dessutom konstatera att de företag som säljer produkter som kan användas för privatkopiering och Copyswede har olika syn på såväl vilka produkter som ska anses vara särskilt ägnade för privatkopiering som vilken nivå ersättningen ska ha. Det har också lett till flera rättstvister på området.

Enligt utskottets uppfattning innebär det nuvarande systemet för privatkopieringsersättning, förutom en stor osäkerhet om vilka produkter som ska omfattas och vilka ersättningsnivåer som ska gälla, att ersättning betalas ut utan att det finns en tydlig koppling till den privatkopiering som faktiskt görs. Utskottet vill i detta sammanhang framhålla att flera EU-medlemsstater har genomfört förändringar av sina system för privatkopieringsersättning. Finland har t.ex. helt avskaffat ett system som liknade det svenska till förmån för en ersättning via statsbudgeten baserat på en objektiv bedömning av den faktiska skadan av privatkopiering. Även Norge har liknande regler, och i Danmark pågår för närvarande en omläggning av ersättningssystemet.

Mot bakgrund av det anförda anser utskottet att det finns ett behov av att ersätta det nuvarande regelverket med ett mer ändamålsenligt system som genererar en rimlig ersättning till upphovsmännen för den privatkopiering som faktiskt förekommer. Regeringen bör därför tillsätta en utredning med en sådan inriktning, där möjligheten att införa ett system där staten har det övergripande ansvaret särskilt bör beaktas. Detta är något som utskottet anser att riksdagen bör ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

Vid ett sådant beslut blir motionerna 2017/18:152 (L), 2017/18:2460 (M) och 2017/18:3405 (M) tillgodosedda och tillstyrks i berörda delar. Det innebär dessutom att motionerna 2017/18:917 (SD), 2017/18:1431 (M) och

2017/18:2774 (MP) delvis får anses tillgodosedda och därmed tillstyrks i dessa delar.

Streamning från olovlig källa

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden som rör streamning från olovlig källa. Utskottet hänvisar bl.a. till att arbete för närvarande pågår på området.

Jämför reservation 1 (M, C, L) och 2 (SD).

Motionerna

I kommittémotion 2017/18:3420 av Lars Hjalmered m.fl. (M, C, L, KD) anförs att regeringen bör utreda upphovsrättslagstiftningen för att skapa en teknikneutral lagstiftning som förtydligar vad som gäller vid bl.a. streamning. Detta anges vara en åtgärd för att dels stärka äganderätten till skyddade verk, dels öka möjligheterna för upphovsmän att tillgodogöra sig värdet av sitt skapande, dels stoppa illegal spridning av upphovsrättsskyddat material (yrkande 7).

I motion 2017/18:1173 anför Jörgen Warborn (M) att en viktig åtgärd för att stärka äganderätten till skyddade verk och öka möjligheterna för upphovsmän att tillgodogöra sig värdet av sitt skapande är att regeringen utreder upphovsrättslagstiftningen för att skapa en teknikneutral lagstiftning som bl.a. förtydligar att även streamning av upphovsrättsskyddat material från olovliga källor ska vara förbjuden. Det kan enligt motionären bidra till att stoppa illegal spridning av upphovsrättsskyddat material.

I kommittémotion 2017/18:917 framför Johan Nissinen m.fl. (SD) att man ser allvarligt på piratkopiering men att enskilda fildelare dock inte bör jagas. Motionärerna menar att resurser i stället bör läggas på att stänga illegala streamnings- och nedladdningssidor. Regeringen bör enligt motionen verka för detta genom internationella avtal. Främst bör dock arbetet vara inriktat på att skapa incitament till att förbättra lagliga streamningstjänster för att på så sätt låta marknaden vara delaktig i att piratkopieringen upphör (yrkande 1). Motionärerna anser att en utredning bör tillsättas för att se över dessa frågor (yrkande 2).

Vissa kompletterande uppgifter

Streamning från olovlig källa

När det gäller streamning från olovlig källa kan följande nämnas. Det är sedan tidigare klarlagt att det inte är tillåtet att tillhandahålla upphovsrättsskyddat material för streamning utan tillstånd. Genom en dom från EU-domstolen

(Stichting Brein mot Jack Frederik Wullems, även under namnet ”Filmspeler”, mål nr C-527/15) har det även klargjorts att det under vissa förutsättningar inte är tillåtet att streama upphovsrättsligt skyddat material som olovligen lagts ut på nätet. Till grund för EU-domstolens prövning ligger en bestämmelse i Infosocdirektivet som också har genomförts i svensk rätt. Regeringskansliet uppger att en lagändring som gör att upphovsrättslagen inte längre stämmer överens med direktivet skulle kunna strida mot EU-rätten och riskera att begränsa möjligheterna för svenska domstolar att i framtiden beakta praxis från EU-domstolen.

Mot denna bakgrund avstyrkte utskottet våren 2017 (bet. 2016/17:NU23) motionsyrkanden som är identiska med de som är aktuella här om streamning från olovlig källa. I det nämnda betänkandet finns två reservationer (M, C, L, KD respektive SD).

Blockering av vissa webbplatser

I ett mål (mål nr PMT 11706-15) om vitesföreläggande enligt 53 b § upphovsrättslagen gjorde ett antal film- och musikbolag gällande att en internetleverantör, genom att ge sina kunder tillgång till tjänsterna The Pirate Bay och Swefilmer via den internetuppkoppling som bolaget tillhandahåller, medverkar till upphovsrättsintrång. Bolagen yrkade att internetleverantören vid vite ska förbjudas att medverka till intrånget. Patent- och marknadsöverdomstolen konstaterade i februari 2017 i sitt avgörande att det genom EU-domstolens praxis står klart att Infosocdirektivet innebär att det ska vara möjligt med ett föreläggande mot en internetleverantör vars tjänster utnyttjas för att begå upphovsrättsintrång även om internetleverantören enbart tillhandahåller sina kunder internetanslutning. Patent- och marknadsöverdomstolen konstaterade också att den svenska upphovsrättslagen ska tolkas i ljuset av EU-rätten och att det innebär att upphovsrättslagen ska tolkas på så sätt att det inte krävs någon medverkan i straffrättslig mening för att domstolen ska besluta om ett föreläggande. Patent- och marknadsöverdomstolen gjorde också en proportionalitetsbedömning och kom fram till att det även i övrigt finns förutsättningar att meddela ett föreläggande. Patent- och marknadsöverdomstolen beslutade därför att internetleverantören ska förbjudas att medverka till intrånget på så sätt att bolaget åläggs att genom tekniska blockeringsåtgärder hindra bolagets abonnenters tillgång till tjänsterna The Pirate Bay och Swefilmer via specifikt listade domännamn och webbadresser. Förelägget begränsades till att gälla under tre år.

Portabilitet

Från och med den 1 april 2018 ska konsumenter få ökade möjligheter att använda streamingstjänster för bl.a. sport, film och tv när de är på resa i EU. Genom Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/1128 av den 14 juni 2017 om gränsöverskridande portabilitet för innehållstjänster online på den inre marknaden säkerställs att abonnenter av portabla innehållstjänster

online som tillhandahålls lagligen i deras hemmedlemsstat kan få tillgång till och använda dessa tjänster under tillfälliga vistelser i en annan medlemsstat än sina hemländer.

Informationsinsatser på immaterialrättsområdet

När det gäller arbetet för att stärka immaterialrätten på nationell nivå fick Patent- och registreringsverket (PRV) den 23 mars 2016 ett regeringsuppdrag (N2016/02167/IF) om hanteringen av immateriella rättigheter. Enligt uppdraget ska PRV bl.a. skapa sig en god bild av hur utbrett problemet med upphovsrättsintrång i den digitala miljön är. Mot bakgrund av den informationen ska PRV sedan ta fram och genomföra lämpliga informations- och kunskapssatsningar mot allmänheten som syftar till att värna upphovsrätten, minska upphovsrättsintrången i den digitala miljön samt öka det allmännas intresse för att ta del av upphovsrättsligt skyddat material genom lagliga alternativ.

I juni 2017 fick PRV ett kompletterande uppdrag som bl.a. innebär att de ska utreda olika insatser som kan underlätta för konsumenter och andra användare att lagligt ta del av digitalt tillgängligt material med rättighetshavarnas samtycke (N2017/04031/IFK). Uppdraget syftar till att offentliga aktörer, näringsliv och allmänhet bättre ska förstå innebörden av upphovsrätten, bl.a. dess omfattning och dess begränsningar. Uppdraget syftar också till att de möjligheter som härigenom ges att få tillgång till kreativt, kulturellt och innovativt material, bl.a. digitalt, ska främjas. Det ska tydliggöras dels vad som är fritt tillgängligt att nyttja för att det inte omfattas av upphovsrättsligt skydd, dels vilka möjligheter som finns att nyttja upphovsrättsligt skyddat material samtidigt som upphovsmannens rättigheter värnas och respekteras.

PRV ska även utreda olika insatser som kan underlätta för konsumenter och andra användare att lagligt ta del av digitalt tillgängligt material såsom film, böcker och musik, med rättighetshavarnas samtycke. Ett exempel som ska beaktas är Europeiska unionens immaterialrättsmyndighets (EUIPO) arbete Agorateka.

PRV ska vidare genomföra insatser för att motverka piratkopiering. Genom informations- och kunskapshöjande insatser ska företagens medvetenhet om piratkopiering öka. Främst små och medelstora företag ska uppmärksammas på hur de kan motverka varumärkesintrång, bl.a. genom att undvika att deras egna produkter piratkopieras, genom att undvika att omedvetet stödja sådan verksamhet och genom att minska risken för att själva beställa piratkopierade varor. Insatser för att öka allmänhetens medvetenhet om piratkopieringens baksidor och minska efterfrågan på piratkopierade produkter ska också genomföras. Arbetet ska i denna del av uppdraget genomföras i samarbete med Tullverket, Åklagarmyndigheten, Polismyndigheten, Konsumentverket och Läkemedelsverket (det s.k. myndighetsnätverket mot piratkopiering).

PRV ska lämna en redovisning av resultatet av uppdraget till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) senast den 15 mars 2020.

Vidare kan nämnas att Statens medieråd har fått i uppdrag att informera barn och unga om upphovsrätt. Av regleringsbrevet för 2018 framgår att myndigheten, inom ramen för sitt uppdrag, ska stärka barn och unga som medvetna medieanvändare, informera om upphovsrättsliga rättigheter och skyldigheter. Insatserna som gjorts på området ska redovisas i myndighetens årsredovisning.

År 2015 inleddes under ledning av kultur- och demokratiminister Alice Bah Kuhnke s.k. rundabordssamtal med företrädare för ett stort antal aktörer som alla i olika omfattning berörs av den olovliga hanteringen av upphovsrättskyddat material. Bakgrunden till dessa samtal var att flera rättighets-havargrupper vittnat om problem med piratkopiering. Syftet med samtalen var att diskutera vad som utanför lagstiftningsområdet kunde göras för att stärka förutsättningarna för de kulturella och kreativa näringarna, främja lagliga alternativ och försvara för dem som i dag tjänar pengar på att illegalt sprida film, musik eller böcker. Samtalen har bl.a. handlat om frivilliga åtgärder för att motverka intrång i kommersiell skala och främja lagliga alternativ, men berörde inte förslag till lagändringar. Samtalen resulterade i att ett antal branschorganisationer hösten 2016 antog en uppförandekod som rör olovlig hantering av upphovsrättskyddat material. Ett uppföljande samtal med de aktörer som undertecknat koden ägde rum i mitten av november 2017. Enligt Regeringskansliet överväger regeringen för närvarande möjliga vägar framåt i detta arbete.

Utskottets ställningstagande

I motionerna 2017/18:1173 (M) och 2017/18:3420 (M, C, L, KD) förordas tillkännagivanden om att upphovsrättslagstiftningen bör utredas med syftet att skapa teknikneutrala regler som förtydligar vad som gäller vid streamning av upphovsrättskyddat material från olovlig källa. Även i motion 2017/18:917 (SD) föreslås olika åtgärder för att minska streamning från olovlig källa. Här vill utskottet först framhålla att det, som redovisats, sedan tidigare är klarlagt att det inte är tillåtet att tillhandahålla upphovsrättskyddat material för streamning utan tillstånd. Därutöver kan utskottet konstatera att den svenska upphovsrättslagstiftningen på detta område grundar sig på ett EU-direktiv. Utskottet noterar att det på senare tid kommit domstolsavgöranden som förtydligar hur EU-rätten i vissa fall ska tolkas när det gäller streamning från olovlig källa. Som framgår av det föregående skulle en lagändring som gör att upphovsrättslagen inte längre överensstämmer med EU-direktivet kunna strida mot EU-rätten och därmed även riskera att begränsa möjligheterna för svenska domstolar att i framtiden beakta praxis från EU-domstolen.

Utskottet vill i detta sammanhang framhålla att problematiken med streamning från olovlig källa måste angripas från flera olika håll. Här kan exempelvis PRV:s uppdrag att genomföra informationssatsningar för att

minska intrången och främja lagliga alternativ nämnas liksom att internet-leverantörer under vissa förutsättningar kan åläggas att blockera sina kunders tillgång till sajter som olovligen tillhandahåller upphovsrättsskyddat material.

I övrigt vill utskottet framhålla att Regeringskansliet för närvarande bereder förslag till skärpta straffskalor för storskaliga och strategiskt planerade upphovsrättsintrång som kan motverka tillgängliggörande av t.ex. film för allmänheten utan rättighetshavarnas tillstånd. Utskottet kan dessutom konstatera att nya regler som ökar konsumenternas tillgång till lagliga streamingtjänster under tillfälliga vistelser i andra EU-länder nyligen har trätt i kraft. Det gör lagliga innehållstjänster mer attraktiva utan att för den skull urholka territorialprincipen.

Utskottet vill avslutningsvis understryka vikten av ett gott företagsklimat som bidrar till att marknaden för lagliga streamingtjänster ska kunna växa.

Utskottet är därmed inte berett att förorda några tillkännagivanden i linje med det som föreslås i de aktuella motionerna, som följaktligen avstyrks i berörda delar.

Övriga immaterialrättsliga frågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om upphovsrätt, patenträtt och varumärkesrätt. Utskottet hänvisar bl.a. till pågående arbete på såväl EU-nivå som nationell nivå.

Jämför reservation 3 (M).

Motionerna

I kommittémotion 2017/18:3405 av Lars Hjälmered m.fl. (M) anförs att piratkopiering och olovlig spridning av upphovsrättsskyddade verk påverkar upphovsmän och de kreativa näringarna negativt och innebär stora förluster för upphovsmännen. Motionärerna menar därför att ett grovt upphovsrättsbrott bör införas i lagstiftningen för att skärpa straffen för de allvarligaste fallen av systematiska upphovsrättsbrott (yrkande 32). I motionen anförs vidare att förekomsten av webbplatser som olovligen tillgängliggör upphovsrättsskyddat material genom s.k. streamning eller visning av exempelvis bilder och böcker behöver begränsas. Brott mot svensk upphovsrätt bör enligt motionärerna straffa sig oavsett om förövaren har sin verksamhet i Sverige eller utomlands. Det bör därför utredas om lagstiftningen behöver förtydligas eller om ytterligare internationella samarbeten behövs för att säkerställa svenska upphovsmäns intressen (yrkande 33). Av motionen framgår även att det bör utredas huruvida den som gör reklam hos eller förmedlar betalningar för den som olovligen tillgängliggör upphovsrättsskyddat material ska omfattas av straffansvar för medverkan till upphovsrättsbrott (yrkande 34).

När det gäller patent framförs vidare i motionen att möjligheten att få starka patent är en viktig byggsten för företagsamhet och entreprenörskap. Som en del i att utveckla patentskyddet menar motionärerna att det bör utredas i vilken omfattning svenska patent blir föremål för intrång i andra länder (yrkande 35). Vidare anförs i motionen att villkoren för att åklagare ska kunna väcka straffrättsligt åtal för patentintrång samt processtider och kostnader i civilrättsliga mål om patent behöver ses över (yrkandena 36 och 37).

Lotta Finstorp (M) framför i motion 2017/18:1177 att enligt PRV:s information till patentsökare ska besked om huruvida ansökan beviljas eller inte lämnas inom sju månader. Motionären anför att en så lång handläggningstid är ett hinder för att många innovationer ska kunna bli verklighet och att Sverige därmed kan hamna på efterkälken i förhållande till andra länder.

I motion 2017/18:1617 av Jörgen Warborn (M) framförs att samhället tydligare behöver markera mot de som väljer att kränka äganderätten och i ekonomiskt syfte stjäla andras upphovsrättsskyddade verk. Det kan enligt motionären bl.a. göras genom att regeringen utreder möjligheten att införa ett grovt upphovsrättsbrott i lagstiftningen. Straffen bör enligt motionen skärpas från dagens maximistraff två års fängelse till fyra–sex års fängelse. Motionären menar att dessa åtgärder sammantaget kan minska den brottslighet som tjänar pengar på att olovligen sprida upphovsrättsskyddat material.

Sten Bergheden (M) framför i motion 2017/18:3074 att upphovsrättslagstiftningen, som den ser ut i dag, ger allmänheten rätt att skapa, återge och dela bilder av det offentliga rummet. Upphovsrättslagen föreskriver att det är tillåtet att avbilda konstverk som är stadigvarande placerade utomhus på allmän plats. Dessa bilder får spridas utan lov och ersättning, även för kommersiellt bruk såsom vykort. De nuvarande reglerna kom dock till innan digitala medier utvecklades och behöver enligt motionären därför uppdateras för att syftet ska behållas och att inte allmänhetens tillgång till det offentliga rummet begränsas.

I motion 2017/18:1560 av Johnny Skalin (SD) anförs att piratkopierade varor orsakar skador i flera hänseenden för varumärkeshavarna. Den svenska lagstiftningen bör enligt motionären därför skärpas, dels för att minimera försäljningen av piratkopierade produkter i Sverige, dels för att tydliggöra risker med att köpa piratkopior, dels för att samhället bör markera att det är fel att köpa piratkopierade varor.

I motion 2017/18:2292 anför Markus Wiechel (SD) att lagen om civilrättsliga sanktioner på immaterialrättens område kortfattat innebär att företag och organisationer kan bedriva brottsbekämpning. I motionen anförs att detta ger bolag en rätt till en form av myndighetsutövning gentemot privata intressen. Motionären menar att det inte är rimligt att tvister på området hanteras som civilmål där den enskilda medborgaren själv får stå för alla rättegångskostnader. I motionen anförs därför att regeringen bör arbeta på EU-nivå för att riva upp lagen om civilrättsliga sanktioner.

I motion 2017/18:3532 framför Johnny Skalin (SD) ett identiskt resonemang som i motion 2017/18:1560.

Rickard Nordin och Niclas Malmberg (C, MP) anför i motion 2017/18:2791 att det enligt upphovsrättslagen i dag är möjligt att i analog form fritt dela bilder på den offentliga konst som är stadigvarande placerad utomhus på allmän plats. Enligt ett domslut från Patent- och marknadsdomstolen i juli 2017 gäller detta dock inte entydigt när det gäller möjligheten att dela bilder online. Motionärerna menar att upphovsrättslagen därför behöver moderniseras och bli teknikneutral så att bilder på offentlig konst kan delas online utan restriktioner.

I motion 2017/18:290 av Jan Lindholm (MP) anføres att EU-parlamentet har godkänt Marrakechavtalet. Riksdagen bör enligt motionären därför ge regeringen en stark signal att ett genomförande av avtalet bör vara prioriterat. Påtryckningar på de länder som motsätter sig ett godkännande och ett snabbt svenskt godkännande är enligt motionären viktigt.

Vissa kompletterande uppgifter

Utredning om vissa allvarliga immaterialrättsintrång

En särskild utredare (justitierådet Dag Mattsson) fick i januari 2017 i uppdrag att överväga om det behövs skärpta straffskalor för de allvarligaste fallen av upphovsrättsintrång och varumärkesintrång (dir. 2017:4). Utredaren överlämnade i februari 2018 betänkandet Grovt upphovsrättsbrott och grovt varumärkesbrott (SOU 2018:6) till regeringen.

I betänkandet konstaterar utredaren att upphovsrätt och varumärkesrätt har stor betydelse för kulturlivet, näringslivet och samhället i stort. Det är viktigt att straffen för brott mot dessa rättigheter står i proportion till brottens allvar, att polis och åklagare har medel för att ingripa mot pågående brott och att åtal kan väckas när det är påkallat från allmän synpunkt. Det anføres vidare att det förekommer en betydande kommersiell och industriell piratverksamhet, ibland internationellt med kopplingar till annan grov brottslighet såsom narkotikabrott och människosmuggling. I betänkandet föreslår utredaren att grovt brott, med särskild straffskala, införs för upphovsrättsintrång och varumärkesintrång. Det innebär att brotten delas in i två svårhetsgrader. Samtidigt får brotten egna brottsbeteckningar: upphovsrättsbrott och grovt upphovsrättsbrott respektive varumärkesbrott och grovt varumärkesbrott. Enligt förslaget ska den som har gjort sig skyldig till upphovsrättsbrott eller varumärkesbrott av normalgraden dömas till böter eller fängelse i högst två år. Om brottet är grovt, döms för grovt upphovsrättsbrott eller grovt varumärkesbrott till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vissa omständigheter ska beaktas särskilt vid bedömningen av om brottet är grovt, nämligen om gärningen har inneburit synnerligen kännbar skada, medfört betydande vinning eller annars varit av särskilt farlig art. Syftet med förslaget är att ge tillräckligt utrymme för att det ska vara möjligt att i de allvarligaste fallen av upphovsrättsbrott och varumärkesbrott döma ut ett straff som står i proportion

till brottets allvar. Däremot ska förslaget inte bidra till en mera allmän skärpning av straffen. För att få en mer ändamålsenlig tillämpning föreslår utredaren nya förutsättningar för allmänt åtal vid upphovsrättsbrott och varumärkesbrott. Åklagare ska få väcka åtal när detta är påkallat från allmän synpunkt. Utredningen föreslår slutligen att all slags egendom – och inte bara föremål – som kan förverkas enligt upphovsrättslagen och varumärkeslagen ska kunna tas i beslag. Detta förslag kommer att få betydelse för det brottsförebyggande arbetet. Den pågående brottsligheten försvåras så att den inte kan fortsätta ända till dess att ett lagakraftvunnet beslut om att egendomen ska förverkas kan verkställas, något som kan dröja flera år. I förslaget ligger att ett förverkande av rätten till ett domännamn som används som hjälpmedel vid brott kan säkerställas med ett beslag på samma sätt som i dag gäller i fråga om beslag för att säkerställa en civilrättslig skyddsåtgärd om förstörande av rätten till ett domännamn. Utredaren föreslår att dessa lagändringar ska träda i kraft den 1 juli 2019.

Betänkandet är remitterat och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Inskränkningar i upphovsrätten till förmån för personer med synnedsättning

Inom FN:s specialorgan för immaterialrätt (World Intellectual Property Organization, Wipo) antogs i juni 2013 ett internationellt avtal om att underlätta tillgången till publicerade verk för personer som är blinda, synsvaga eller har annat läshandikapp (Marrakechfördraget).

Marrakechfördraget omfattas av EU:s exklusiva kompetens, vilket innebär att EU:s medlemsstater inte själva får ansluta sig till fördraget. I stället ansluter sig EU till det i egenskap av mellanstatlig organisation. Fördraget under-tecknades av EU den 30 april 2014.

För att genomföra Marrakechfördraget i EU-rätten har Europaparlamentet och rådet den 13 september 2017 antagit ett direktiv och en förordning:

- Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2017/1564 om viss tillåten användning av vissa verk och andra alster som skyddas av upphovsrätt och närstående rättigheter till förmån för personer med blindhet, synnedsättning eller annan läsnedsättning och om ändring av direktiv 2001/29/EG om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället (direktivet)
- Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/1563 om gränsöverskridande utbyte mellan unionen och tredjeländer av exemplar i tillgängligt format av vissa verk och andra alster som skyddas av upphovsrätt och närstående rättigheter till förmån för personer med blindhet, synnedsättning eller annan läsnedsättning (förordningen).

Medlemsstaterna ska ha genomfört direktivet senast den 11 oktober 2018. Förordningen ska tillämpas fr.o.m. den 12 oktober 2018.

I april 2018 lämnade regeringen propositionen Tillgång till upphovsrättsligt skyddat material för personer med syn- eller annan läsnedsättning (prop. 2017/18:241) till riksdagen. Förslagen i propositionen har sin grund i direktivet och förordningen och innebär bl.a. att det införs en ny inskränkning i upphovsrätten som medför att en person med syn- eller annan läsnedsättning, eller någon som handlar på dennes vägnar, får framställa exemplar av böcker och andra skrifter i ett för honom eller henne tillgängligt format utan att först behöva inhämta godkännande från rättighetshavare.

Upphovsrättsskyddade konstverk på offentlig plats

När det gäller frågan om huruvida upphovsrättsskyddade verk på allmän plats får avbildas och fritt överföras till allmänheten via internet utan krav på att tillstånd inhämtats eller ersättning erlagts till upphovsmannen kan nämnas att Högsta domstolen våren 2016 tog ställning till denna fråga (mål nr Ö 849-15).

Talan väcktes vid Stockholms tingsrätt av Bildupphovsrätt i Sverige ek. för. (BUS) mot den ideella organisationen Wikimedia om upphovsrättsintrång. BUS är den organisation i Sverige som på bildkonstens område företräder upphovsmännen samt inkasserar och fördelar ersättningar från avtalslicenser. Wikimedia Sverige är en ideell förening som bl.a. driver en webbplats och en databas som innehåller bilder av konstverk placerade på allmän plats utomhus. Databasen är fritt tillgänglig för allmänheten utan kostnad. Det är också allmänheten som förser databasen med bilderna genom att ladda upp sina fotografier där. Syftet är att tillhandahålla en öppen databas av offentlig konst i Sverige som kan användas av bl.a. allmänheten, utbildningsväsendet och turistnäringsenheten. BUS talan gällde tre skulpturer som är stadigvarande placerade på allmän plats utomhus. BUS yrkade bl.a. förbud för Wikimedia att genom överföring göra konstverken tillgängliga för allmänheten. Som grund för käromålet åberopade BUS att Wikimedia gör intrång i upphovsmännens ensamrätt genom att konstverken tillgängliggörs för allmänheten på den aktuella webbplatsen. Wikimedia bestred käromålet och gjorde bl.a. gällande att de aktuella förfogandena på webbplatsen enligt bestämmelsen i 24 § första stycket 1 upphovsrättslagen om inskränkning i ensamrätten är tillåtna, eftersom bestämmelsen ger en rätt inte bara till exemplarframställning utan även till överföring av exemplaren. Enligt Wikimedia kan den svenska bestämmelsen vid en direktivkonform tolkning inte tolkas snävare än vad som följer av Infosocdirektivet.

Målet avgjordes slutligen av Högsta domstolen som i sin dom slog fast att bestämmelsen i 24 § första stycket 1 upphovsrättslagen, där inskränkningen i upphovsmännens ensamrätt är begränsad till avbildningar, inte ger Wikimedia rätt att från sin databas med fotografier av konstverk, stadigvarande placerade på eller vid allmän plats utomhus, överföra verken via internet till allmänheten. Huruvida förfogandet sker i kommersiellt syfte saknar betydelse.

Patent- och marknadsdomstolen har därefter i en dom (mål nr PMT 8448-14) uttalat att inte heller privatpersoner har rätt att publicera bilder av

upphovsrättsligt skyddade konstverk på offentlig plats. Den sistnämnda domen är dock fråga om ett underrättsavgörande med ett begränsat prejudikatvärde.

Kollektiv förvaltning av upphovsrätt

Under hösten 2016 och våren 2017 antog riksdagen regeringens förslag om lagändringar om kollektiv rättighetsförvaltning av upphovsrätt (prop. 2016/17:181, bet. 2016/17:NU5 och prop. 2016/17:117, bet 2016/17:NU15). Lagändringarna innebär detaljerade krav för att säkerställa att kollektiva förvaltningsorganisationer förvaltar upphovsrätt och närstående rättigheter på ett välfungerande sätt. Lagändringarna innehåller också bestämmelser om gränsöverskridande licensiering av upphovsrättigheter till musikaliska verk för användning på nätet.

Lagändringar till följd av ändringar i EU:s varumärkesförordning

Våren 2016 antog riksdagen regeringens förslag till lagändringar till följd av ändringar i EU:s varumärkesförordning (prop. 2015/16:123, bet. 2015/16:NU18). Lagändringarna innebär att det blir möjligt för tullmyndigheten att ingripa mot misstänkta varumärkesförfalskningar i vissa fall, även om förfalskningarna inte ska släppas ut på EU:s marknad (s.k. transit-situationer). I ett sådant fall har innehavaren av EU-varumärket en viss kortare tid på sig att väcka talan om intrång i varumärket vid den domstol som prövar varumärkesintrång (medlemsstatens domstol för EU-varumärken). Ändringarna innebär också att det i en sådan process inte längre är varumärkesinnehavaren som har bevisbördan för vilken marknad som varorna är avsedda att marknadsföras och säljas på. Det är i stället den misstänkta intrångsgöraren som ska bevisa att varumärkesinnehavaren inte kan hindra att varorna släpps ut på marknaden i det andra landet. Om han eller hon misslyckas med att bevisa detta, blir följden att varorna anses utgöra intrång i EU-varumärket.

En effekt av att varumärkesförfalskade varor i transitsituationer kan utgöra intrång i ett EU-varumärke är att varumärkesinnehavaren kan begära att varorna förstörs, vilket anges vara den största vinsten med regleringen. Varumärkesinnehavaren har också en möjlighet att begära andra typer av civilrättsliga sanktioner på grund av intrånget, t.ex. skadestånd.

Åtgärder för att stärka företagens hantering av immateriella tillgångar

I mars 2016 beslutade regeringen att ge PRV och Verket för innovationssystem (Vinnova) i uppdrag att göra insatser för att utveckla kunskapen om och förståelsen för immateriella tillgångar hos offentliga aktörer, näringsliv och allmänhet (N2016/02167/IF). Uppdraget ska skapa förbättrade förutsättningar att hantera immateriella tillgångar som en del i affärs-, forsknings- och utvecklingsstrategier.

PRV:s informationsspridande och kunskapshöjande insatser 2016–2019 ska enligt uppdraget särskilt belysa immaterialrättens och de immateriella tillgångarnas betydelse för värdeskapande och konkurrenskraft kopplat till regeringens fokusområden export, öppen innovation, digitalisering, upphandling och tillämpad forskning. Uppdraget ska utföras i dialog och genom erfarenhetsutbyte med professionella aktörer inom immaterialrättsområdet: näringslivet, det offentliga innovationssystemet och lärosäten med tillhörande innovationskontor.

Satsningen ska stödja utvecklingen av den marknadskompletterande roll som det offentliga stödsystemet har inom rådgivning och finansiering. Även informationsinsatser som stärker allmänhetens förståelse för immaterialrätten och dess innebörd och principer ska genomföras.

PRV ska också göra en kartläggning av hur utbrett problemet med upphovsrättsintrång i den digitala miljön är. Med den som grund ska lämpliga informations- och kunskapssatsningar riktade mot allmänheten genomföras för att värna upphovsrätten, minska upphovsrättsintrången i den digitala miljön och öka intresset för att ta del av upphovsrättsligt skyddat material genom lagliga alternativ.

Vidare ska Vinnova enligt uppdraget bidra till att stärka utvecklingen av kunskap om sambandet mellan immateriella tillgångar, innovation och ekonomisk tillväxt samt användningen av patentinformation som strategiskt verktyg. Vinnova ska även ta fram en forskningsöversikt för att identifiera områden för utlysningar. Vinnova ska också förstärka det ekonomiska stödet till företag som arbetar fram strategier för immateriella tillgångar, strategisk kompetens och specialiserad rådgivning i hanteringen av immateriella tillgångar.

Det civilrättsliga sanktionsdirektivet

Det civilrättsliga sanktionsdirektivet (även kallat Ipreddirektivet) syftar till att närma medlemsstaternas lagstiftning till varandra när det gäller att säkerställa skyddet för immateriella rättigheter, för att på så sätt uppnå en hög, likvärdig och enhetlig skyddsnivå för immateriella rättigheter på den inre marknaden. I februari 2009 beslutade riksdagen (prop. 2008/09:67, bet. 2008/09:NU11) att anta de lagändringar som följer av direktivet. Lagändringarna trädde i kraft den 1 april 2009 och innebär bl.a. att domstolarna har fått möjlighet att ålägga vissa aktörer att ge rättighetshavaren information om intrångsgörande varors och tjänsters ursprung och distributionsnät (s.k. informationsföreläggande). Genom att man införde ett informationsföreläggande skapades en möjlighet för domstolarna att ålägga en internetleverantör att ge rättighetshavaren information om vem som har det abonnemang som har använts för att begå ett intrång via internet.

Ett likalydande motionsyrkande om Ipreddirektivet som det som framförs i motion 2017/18:2292 (SD) avstyrktes av ett enhälligt utskott våren 2017 (bet.

2016/17:NU23). Utskottet anförde bl.a. att det inte fanns något skäl till ett riksdagsuttalande eftersom frågan var föremål för en översyn på EU-nivå.

Sedan flera år har diskussioner pågått på EU-nivå om huruvida Ipreddirektivet behöver revideras. Kommissionen har genomfört ett antal offentliga samråd och presenterat meddelanden där det indikerats att man eventuellt avser att återkomma med lagstiftningsåtgärder. Sedan 2014 arbetar dock kommissionen alltmer med ”mjuka åtgärder” för att motverka intrång i immateriella rättigheter. Bland annat har den s.k. följ-pengarna-strategin lanserats, som går ut på samförståndslösningar mellan marknadsaktörer för att få bort inkomstkällorna (t.ex. annonsintäkter) för de som i begår intrång i kommersiell skala.

I slutet av november 2017 presenterade kommissionen två meddelanden och därtill hörande arbetsdokument. Det handlar om dels meddelandet Ett balanserat system för säkerställande av ett skydd för immateriella rättigheter som svarar mot dagens samhällsutmaningar (KOM[2017] 707), dels en vägledning om vissa aspekter av det civilrättsliga sanktionsdirektivet (SWD[2017] 430). I meddelandet konstateras att Ipreddirektivet alltjämt är ändamålsenligt, och några lagstiftningsåtgärder aviseras inte längre. Meddelandet går i stället ut på att beskriva hur kommissionen avser att arbeta vidare på området med mjuka åtgärder. Det andra meddelandet är en icke-bindande vägledning riktad till rättstillämparen, som syftar till att förenkla tolkningen och tillämpningen av direktivet.

Frågorna bereds för närvarande på EU-nivå.

Övrigt om brott mot upphovsrätten

När det gäller frågan om att brott mot svensk upphovsrätt ska straffa sig oavsett om förövaren har sin verksamhet i Sverige eller utomlands kan nämnas att svensk domsrätt inte är beroende av om förövaren har sin verksamhet i Sverige eller i något annat land, utan av att den brottsliga handlingen (till någon del), eller fullbordandet av brottet, kan anses ha skett i Sverige. När ett brott begås med hjälp av internet kan det faktum att webbplatsen riktar sig till en svensk kundkrets, är på svenska eller tar emot betalning med svensk valuta vara av relevans för den bedömningen. Även när svensk domsrätt föreligger kan polis och åklagare behöva internationell rättslig hjälp för att utreda gränsöverskridande intrång. Regeringskansliet uppger att en effektiv bekämpning av it-brott kräver ett välfungerande internationellt samarbete och att Sverige därför stöder att it-brottskonventionen (den s.k. cyberkonventionen), som skapar bättre förutsättningar för rättslig hjälp vid gränsöverskridande brottslighet, ska bli det ledande globala instrumentet inom kampen mot it-brott på global nivå. Förslaget om att Sverige ska ratificera konventionen bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Utredning om beslag och husrannsakan

År 2016 gav regeringen en särskild utredare (hovrättsrådet Niklas Wågner) i uppdrag att föreslå moderniserade regler för beslag och husrannsakan. Utredaren lämnade i december 2017 över sitt betänkande Beslag och husrannsakan – ett regelverk för dagens behov (SOU 2017:100) till regeringen. Utredaren föreslår bl.a. att ett nytt tvångsmedel ska införas (kopiering) som gör det möjligt att kopiera elektroniskt lagrad information i stället för att beslagta informationsbäraren (t.ex. en dator). Vidare föreslår utredningen att det ska bli möjligt att undersöka och kopiera information på distans (t.ex. på en server eller en kommunikationstjänst). Förslagets genomförande kan komma att innebära förenklingar för polis och åklagare att t.ex. säkra bevisning vid gränsöverskridande brottslighet.

Utredarens förslag bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Omfattningen av patentintrång

När det gäller frågan om en undersökning av omfattningen av intrång i svenska patent i utlandet, vilket lyfts fram i motion 2017/18:3405 (M), avstyrkte ett enhälligt utskott liknande motionsyrkanden våren 2014, 2015 och 2016 (bet. 2013/14:NU15, 2014/15:NU11 och 2015/16:NU22). Utskottet såg vid dessa tillfällen inget behov av en undersökning om omfattningen av intrång i svenska patent i utlandet och hänvisade till att det ingår i det arbete som Europeiska observatoriet avseende intrång i immateriella rättigheter utför. Observatoriet samlar information och statistik om immaterialrättsintrång för att bl.a. studera effekterna av intrång.

Regeringskansliet uppger emellertid att det enhetliga europeiska patent-systemet kommer att innebära ökade möjligheter att framöver samla in statistik om konstaterade intrång i enhetliga patent.

Mål om patentintrång

I mål om patentintrång är det normalt enskilda som tvistar inom ramen för en civilprocess. Patentintrång kan dock även behandlas inom ramen för en straffprocess där den som uppsåtligen eller av oaktsamhet begått ett patentintrång kan dömas till böter eller fängelse. En förutsättning för att en åklagare väcker åtal för brottet är att målsäganden gör en åtalsanmälan och att åtal är påkallat från allmän synpunkt (57 § patentlagen).

Regeringen beslutade våren 2014 om tilläggsdirektiv till Patentlagsutredningen (dir. 2014:67) som bl.a. innebar att utredaren också skulle kartlägga och analysera tillämpningen av patentlagens straffbestämmelse och vid behov lämna författningsförslag. Utredaren redovisade våren 2015 betänkandet Ny patentlag (SOU 2015:41), där frågan om åtalsprövning ingår.

Det kan nämnas att utredarens förslag, som innebär att åtalsprövningsregeln inte bör ändras, får stöd av näst intill alla remissinstanser (bl.a. Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten och Företagarna). Utredaren hittar inga belägg för att antalet patenträttsliga åtal borde vara större. Att under sådana

förutsättningar utöka åklagarens möjlighet att föra straffrättslig talan skulle, enligt vad Regeringskansliet uppger, kunna minska incitamenten till att skapa ny innovation och till nya investeringar. Utredarens förslag bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Hösten 2016 inrättades två specialdomstolar (Patent- och marknadsdomstolen och Patent- och marknadsöverdomstolen) som ska handlägga i princip samtliga landets immaterialrättsliga, konkurrensrättsliga och marknadsföringsrättsliga mål och ärenden. Avsikten med domstolarna är att öka kvaliteten i dömandet och att uppnå en effektivare rättsprocess för immaterialrättsmålen. I betänkandet Ett enhetligt patentskydd i EU (bet. 2013/14:NU21) framhöll utskottet att det enhetliga patentsystemet kommer att innebära att sökande enklare, snabbare och billigare kan få patentskydd med stor utbredning. En patenthavare som vill försvara sitt patent kommer i det nya systemet att kunna väcka talan i en enda domstol i stället för att som i dag behöva göra det i olika länder. För patenthavarna innebär det en ökad förutsebarhet och minskade kostnader.

Vidare uppger Regeringskansliet att Sverige arbetar aktivt för att skapa ett gemensamt och effektivt stödsystem för små och medelstora företag på EU-nivå, som uppmuntrar till att använda immateriella tillgångar och rättigheter. I åtgärds paketet ingår t.ex. förslag om privata immaterialrättsförsäkringar på europeisk nivå m.m.

PRV:s handläggningstider för ansökningar om patent

I motion 2017/18:1177 (M) anförs att PRV:s handläggningstider för patent är alltför långa. Utskottet har vid flera tidigare tillfällen avstyrkt identiska motionsyrkanden, bl.a. med hänvisning till att handläggningstiderna i detta avseende är internationellt konkurrenskraftiga och att handläggningstiden om cirka sju månader är satt för att det inte ska uppstå hinder i det fortsatta innovationsarbetet. Utskottet har framhållit att tillgången till relevant information i handläggningen måste säkerställas så att myndigheten inte meddelar patent som inte skulle hålla för en prövning i domstol.

Enligt uppgifter från Regeringskansliet har PRV ambitionen att anställa ytterligare ingenjörer för handläggning av patent för att handläggningstiderna även framöver ska kunna vara konkurrenskraftiga.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill först och främst framhålla att de immaterialrättsliga skydden skapar viktiga förutsättningar för att tillgängliggöra de kommersiella värdena av forskning och innovation. Väl fungerande immaterialrättsliga skydd är därför betydelsefulla för svenska företags konkurrenskraft och tillväxtmöjligheter.

Utskottet har i det följande att ta ställning till olika förslag på upphovs-, varumärkes- och patenträttens områden. När det först gäller olika upphovs-

rättsliga frågor och åtgärder för att stärka upphovsrätten vill utskottet inledningsvis nämna att det pågår förhandlingar på EU-nivå om ett nytt ramverk för upphovsrätten. Som framgår av det föregående motiveras förändringsarbetet av den snabba tekniska utvecklingen som ändrat det sätt på vilket kreativt innehåll skapas, produceras, distribueras och används, samtidigt som nya affärsmodeller och aktörer uppstår. Som redovisats är syftet med det nya ramverket bl.a. att åstadkomma en välfungerande inre marknad för upphovsrätt och att stärka upphovsmäns och andra rättighetshavares möjligheter att få del av de värden som användningen av deras verk och prestationer genererar.

I motionerna 2017/18:1617 (M) och 2017/18:3405 (M) förordas olika tillkännagivanden om strängare straff och utökat straffansvar för upphovsrättsbrott. Som redovisats i det föregående tillsatte regeringen i februari 2017 en utredning som bl.a. fick i uppgift att överväga skärpta straff för de allvarligaste fallen av upphovsrätts- och varumärkesintrång. Utredningen har nyligen överlämnat sina förslag i betänkandet Grovt upphovsrättsbrott och grovt varumärkesbrott (SOU 2018:6). Betänkandet har remitterats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Utskottet kan vidare konstatera att även andra förslag som kan bidra till att minska den upphovsrättsrelaterade brottsligheten för närvarande bereds inom Regeringskansliet. Här kan nämnas förslag som rör ökade möjligheter för polis och åklagare att t.ex. säkra bevisning vid gränsöverskridande brottslighet samt ett svenskt tillträde till den s.k. cyberkonventionen. Mot bakgrund av det pågående beredningsarbetet är utskottet inte berett att förorda några tillkännagivanden så som föreslås i de nämnda motionerna och därigenom riskera att föregripa pågående processer.

I motionerna 2017/18:2791 (C, MP) och 2017/18:3074 (M) framförs att upphovsrättslagen behöver moderniseras och bli teknikneutral så att bilder på offentlig konst fritt kan delas online utan restriktioner. Argumentationen som framförs i de båda motionerna har sin bakgrund i olika domstolsavgöranden som pekar i motsatt riktning. Utskottet kan konstatera att Högsta domstolen i en dom slagit fast att rätten att fritt avbilda upphovsrättsligt skyddade konstverk på offentlig plats inte innefattar en rätt för en ideell organisation att även publicera sådana avbildningar digitalt i en databas. Patent- och marknadsdomstolen har därefter i en dom uttalat att inte heller privatpersoner har rätt att publicera bilder av upphovsrättsligt skyddade konstverk på offentlig plats. Då den sistnämnda domen är ett underrättsavgörande med ett begränsat prejudikatvärde finns det enligt utskottet inte tillräckliga skäl att förorda några tillkännagivanden i linje med vad som föreslås i de nämnda motionerna.

När det gäller frågan om att riva upp det civilrättsliga sanktionsdirektivet, vilket föreslås i motion 2017/18:2292 (SD), vill utskottet påminna om att ett likalydande motionsyrkande avstyrktes av ett enhälligt utskott så sent som våren 2017 (bet. 2016/17:NU23). Utskottet framhöll då att frågan är föremål för en översyn på EU-nivå och att utskottet därför inte anser att det finns något skäl för ett riksdagsuttalande. Utskottet kan konstatera att frågan fortfarande är föremål för förhandlingar på EU-nivå och ser inga skäl att ändra uppfattning i frågan.

Den sista frågan på upphovsrättens område som behandlas i detta avsnitt rör det internationella avtalet om att underlätta tillgången till publicerade verk för personer som är blinda, synsvaga eller har något annat läshandikapp (Marrakech-fördraget). I motion 2017/18:290 (MP) anförs att riksdagen genom ett tillkännagivande bör ge regeringen en stark signal om att det bör vara prioriterat att genomföra Marrakechfördraget. Utskottet ser dock inget behov av något sådant tillkännagivande eftersom regeringen nyligen lämnat en proposition på området som riksdagen ska behandla senare under våren 2018.

Mot bakgrund av det anförda avstyrks samtliga nämnda motioner på upphovsrättens område i berörda delar.

Förslag som rör varumärkesrätt och piratkopierade varor framförs i motionerna 2017/18:1560 (SD) och 2017/18:3532 (SD). Hållningen är att den svenska lagstiftningen bör skärpas på flera områden för att motverka piratkopieringen. Utskottet kan konstatera att riksdagen våren 2016 antog ett förslag som gör det möjligt för Tullverket att ingripa mot misstänkta varumärkesförfalskningar i vissa fall, även om förfalskningarna inte ska släppas ut på EU:s marknad (prop. 2015/16:123, bet. 2015/16:NU18). De nya reglerna innebär också att det blivit lättare för varumärkeshavaren att begära att varorna förstörs. Utskottet noterar också att det pågår arbete hos flera av de berörda statliga myndigheterna för att informera allmänheten om risker med piratkopierade varor och den illegala marknadens baksidor. Exempelvis har PRV fått i uppdrag att genomföra insatser för att öka kunskapen hos allmänheten. De nämnda motionerna avstyrks därmed.

Utskottet har vidare att ta ställning till fyra motionsyrkanden på det patenträttsliga området. I motion 2017/18:3405 (M) föreslås tillkännagivanden dels om att det bör utredas i vilken omfattning svenska patent blir föremål för intrång i andra länder, dels om att villkoren för att åklagare ska kunna väcka straffrättsligt åtal för patentintrång ska ses över, dels om att processtider och kostnader i civilrättsliga mål om patent behöver ses över. När det gäller det första förslaget har utskottet, som redovisats, behandlat liknande yrkanden vid tidigare tillfällen. Utskottet vill åter peka på att detta är en del av det arbete som Europeiska observatoriet avseende intrång i immateriella rättigheter utför. Observatoriet samlar information och statistik om immaterialrättsintrång för att bl.a. studera effekterna av intrång. Utskottet vill utöver detta framhålla att det enhetliga europeiska patentsystemet kommer att innebära ökade möjligheter att framöver samla in statistik om konstaterade intrång i enhetliga patent.

Det andra förslaget om en ändring av åtalsprövningsreglerna har, som framgår av det föregående, varit föremål för utredning inom ramen för Patentlagsutredningen. Utredaren kom fram till att reglerna inte bör ändras, vilket även fick stöd av näst intill alla remissinstanser. Utredarens förslag bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

När det gäller det tredje förslaget vill utskottet påminna om att det under mandatperioden har genomförts förändringar som enligt utskottets uppfattning

bör leda till att handläggningstiderna förkortas och processkostnaderna minskar. Det har t.ex. inrättats särskilda patent- och marknadsdomstolar som innebär ökad förutsebarhet och minskade kostnader för patenthavarna. Utskottet noterar även att Sverige arbetar på EU-nivå för att s.k. patentförsäkringar ska bli verklighet.

De ovannämnda förslagen bör av de anförda anledningarna således inte motivera några tillkännagivanden från riksdagens sida.

Avslutningsvis framförs i motion 2017/18:1177 (M) att PRV:s handläggningstider för ansökningar om patent är alltför långa. Som redovisats har utskottet vid flera tidigare tillfällen avstyrkt identiska motionsyrkanden, bl.a. med hänvisning till att handläggningstiderna i detta avseende är internationellt konkurrenskraftiga. Handläggningstiden om cirka sju månader är satt för att det inte ska uppstå hinder i det fortsatta innovationsarbetet. Tillgången till relevant information i handläggningen måste säkerställas så att myndigheten inte utfärdar patent som inte skulle hålla för en prövning i domstol. Utskottet noterar även att PRV arbetar med rekrytering för att handläggningstiderna ska kunna hållas så korta som möjligt. Utskottet ser därför ingen anledning att ompröva tidigare ställningstaganden i frågan.

Härmed avstyrks samtliga nämnda motioner på patenträttens område i berörda delar.

Reservationer

1. Streamning från olovlig källa, punkt 3 (M, C, L)

av Lars Hjälmered (M), Hans Rothenberg (M), Ann-Charlotte Hammar Johansson (M), Maria Weimer (L), Jessika Roswall (M) och Peter Helander (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:3420 av Lars Hjälmered m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 7,
bifaller delvis motion

2017/18:1173 av Jörgen Warborn (M) och
avslår motion

2017/18:917 av Johan Nissinen m.fl. (SD) yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Inledningsvis vill vi framhålla att stärkta förutsättningar för att värna immateriella rättigheter är en prioriterad fråga för oss i den politik för företagande och innovationer som vi vill driva. Ett starkt skydd för immateriella rättigheter är avgörande för Sveriges växande och välfärdsskapande företag. En del av de immateriella skydden är upphovsrätten, som är grundläggande för att uppmuntra och stimulera kreativt skapande. Vi vill understryka att denna rätt måste värnas och respekteras även på internet.

Tyvärri kan vi konstatera att förekomsten av piratkopiering och olovlig spridning av upphovsrättsskyddade verk påverkar upphovsmännen och de kreativa näringarna mycket negativt. Förutom att utvecklingen går åt fel håll innebär mängden piratkopior stora förluster för upphovsmännen, företagen och staten.

En viktig åtgärd för att stärka äganderätten till skyddade verk och öka möjligheterna för upphovsmän att tillgodogöra sig värdet av sitt skapande är att regeringen utreder upphovsrättslagstiftningen i syfte att skapa en teknikneutral lagstiftning som bl.a. förtydligar vad som gäller vid streamning av upphovsrättsskyddat material från olovliga källor. Detta är något som vi anser att riksdagen bör tillkännage för regeringen.

Vid ett sådant beslut från riksdagen blir motion 2017/18:3420 (M, C, L, KD) tillgodosedd i berörd del och tillstyrks. Dessutom får motion

2017/18:1173 (M) anses bli delvis tillgodosedd och tillstyrks följaktligen i denna del. Övriga här aktuella motionsyrkanden avstyrks.

2. Streamning från olovlig källa, punkt 3 (SD)

av Josef Fransson (SD) och Mattias Bäckström Johansson (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:917 av Johan Nissinen m.fl. (SD) yrkandena 1 och 2 samt avslår motionerna

2017/18:1173 av Jörgen Warborn (M) och

2017/18:3420 av Lars Hjalmered m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 7.

Ställningstagande

Den digitala tekniken har medfört att antalet upphovsrättsrelaterade brott har ökat. När det gäller piratkopiering av film och musik är det i dag relativt enkelt att via olika streamingtjänster och nedladdningssidor få tillgång till upphovsrättsskyddat material som sprids utan rättighetshavarens tillstånd. Till följd av detta går rättighetshavarna miste om stora intäkter varje år.

Vi ser allvarligt på förekomsten av piratkopiering och menar att arbetet för att förhindra denna typ av brottslighet bör intensifieras. Vi anser dock att arbetet inte ska inriktas på att jaga enskilda fildelare, som ofta är ungdomar, utan att resurserna i stället bör användas på ett mer effektivt och rationellt sätt. Det kan exempelvis handla om att stänga ned de streamings- och nedladdningssidor som olovligen tillhandahåller upphovsrättsskyddat material på internet. Vi menar att ett sådant arbete med fördel bör drivas genom internationella samarbeten och avtal. Vi vill dock framhålla att den viktigaste faktorn för att minska piratkopieringen är att skapa bättre förutsättningar för lagliga digitala tjänster så att de kan utvecklas och användas av allt fler konsumenter. Därmed blir marknaden mer delaktig i att piratkopieringen minskar. Detta är något som också efterfrågas av många branschaktörer som lagligt tillhandahåller upphovsrättsskyddat material. De menar att det behövs reformer för att underlätta för lagliga innehållstjänster samtidigt som det behöver bli svårare för de illegala sajterna att sprida sådant material. Vi anser därför att en utredning bör tillsättas för att uppdatera och reformera relevant lagstiftning på området.

Det som vi här har anfört bör riksdagen tillkänna för regeringen. Därmed tillstyrks motion 2017/18:917 (SD) i berörda delar. Övriga motionsyrkanden avstyrks.

3. Övriga immaterialrättsliga frågor, punkt 4 (M)

av Lars Hjalmered (M), Hans Rothenberg (M), Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M) och Jessika Roswall (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
 2017/18:1617 av Jörgen Warborn (M) och
 2017/18:3405 av Lars Hjalmered m.fl. (M) yrkandena 32, 33 och 35–37 samt avslår motionerna
 2017/18:290 av Jan Lindholm (MP),
 2017/18:1177 av Lotta Finstorp (M),
 2017/18:1560 av Johnny Skalin (SD),
 2017/18:2292 av Markus Wiechel (SD),
 2017/18:2791 av Rickard Nordin och Niclas Malmberg (C, MP),
 2017/18:3074 av Sten Bergheden (M),
 2017/18:3405 av Lars Hjalmered m.fl. (M) yrkande 34 och
 2017/18:3532 av Johnny Skalin (SD).

Ställningstagande

De kreativa näringarna växer allt snabbare i Sverige. Det handlar om företag som verkar inom områdena för exempelvis dataspel, design, film, fotografi, konst, böcker, musik och reklam. Dessa kreativa näringar utgör framtidssektorer som spås växa ytterligare de kommande åren.

Vi kan tyvärr konstatera att piratkopiering och olovlig spridning av upphovsrättskyddade verk påverkar upphovsmännen och de kreativa näringarna negativt och innebär stora förluster för upphovsmännen. För att behålla företagande och investeringar behöver Sverige som en del av ett bra företagsklimat erbjuda ett starkt skydd för immateriella rättigheter. Vi förordar en politik som värnar en stark upphovsrätt präglad av rättssäkerhet och förutsägbarhet. Den som gör fel ska straffas, och den som inte gör det ska tryggt kunna konsumera varor och information. Det upphovsrättsliga regelverket bör i så stor utsträckning som möjligt sakna gråzoner, och den som olovligen kopierar eller tillgängliggör upphovsrättskyddat material ska kunna hållas straffrättsligt och civilrättsligt ansvarig. Vi menar därför att samhället tydligare bör markera mot de som systematiskt kränker immateriell äganderätt och i ekonomiskt syfte tillgängliggör eller kopierar andras verk. Som vi har framfört vid flera tidigare tillfällen när upphovsrätten har behandlats av utskottet anser vi att det bör införas ett grovt upphovsrättsbrott i lagstiftningen. Straffen för de allvarligaste fallen av systematiska upphovsrättsbrott bör

därmed också skärpas till att motsvara straffen för grov stöld, dvs. fängelse i lägst sex månader och högst sex år.

Vidare behöver förekomsten av webbplatser som olovligen tillgängliggör upphovsrättsskyddat material genom s.k. streamning eller visning av exempelvis bilder och böcker motverkas. Den som olovligen tillgängliggör materialet begår ofta ett brott redan i dag. En förutsättning är dock att webbplatsen har en svensk anknytning genom att den exempelvis riktar sig till en svensk kundkrets, är på svenska eller tar emot betalning med svensk valuta. Vi menar att det är angeläget att brott mot svensk upphovsrätt ska straffa sig oavsett om förövaren har sin verksamhet i Sverige eller utomlands. Det bör därför utredas om lagstiftningen behöver förtydligas eller om ytterligare internationella samarbeten behövs för att säkerställa svenska upphovsmäns intressen i denna aspekt.

Vi menar att de åtgärder som vi i det föregående förespråkar skulle kunna minska den brottslighet som tjänar pengar på att olovligen sprida upphovsrättsskyddat material.

Vidare vill vi framhålla att möjligheten till starka patent är en viktig byggsten för företagsamhet och entreprenörskap. Att få ett skydd för en innovation eller för resultatet av ett utvecklingsarbete är avgörande för att företag ska kunna ta produkten eller tjänsten vidare för att senare kommersialisera den. Vi vet samtidigt att patentintrång påverkar svenska patenthavare negativt, och för att få en tydligare bild av hur det verkligen ser ut anser vi att det bör utredas i vilken omfattning svenska patent blir föremål för intrång i andra länder. Vi menar också att det måste bli lättare för åklagare att väcka straffrättsligt åtal för patentintrång och att villkoren för detta bör ses över. Avslutningsvis vill vi peka på en omständighet som gör det svårt för patenthavare att värna sina patent, nämligen de höga kostnader som är förknippade med civilrättsliga patenttvister. Vi anser därför att ledtider och kostnader i sådana mål behöver ses över. En sådan översyn bör syfta till att processkostnaderna ska hållas nere samtidigt som den enskilda rättighets-havarens ställning stärks i förhållande till kapitalstarka företag som begår patentintrång. Översynen bör beakta lyckade modeller från andra länder som exempelvis Tyskland.

Vi anser att riksdagen bör ställa sig bakom det anförda och tillkännage det för regeringen. Därmed tillstyrks motionerna 2017/18:1617 (M) och 2017/18:3405 (M) i berörda delar. Övriga här aktuella motionsyrkanden avstyrks.

BILAGA I

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2017/18:92 Förstärkt följerätt:

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk.

Motioner från allmänna motionstiden 2017/18

2017/18:152 av Said Abdu (L):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att de kraftiga förändringarna av mediekonsumtion kräver en översyn av lagen om privatkopieringsersättning och tillkännager detta för regeringen

2017/18:290 av Jan Lindholm (MP):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att arbeta för ett snabbt genomförande av Marrakechavtalet inom EU, inklusive ett svenskt godkännande, och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:917 av Johan Nissinen m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skapa incitament till att förbättra de lagliga tjänster som finns för streamning för att på så sätt låta marknaden vara delaktig i att piratkopieringen upphör och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning för att uppdatera och reformera lagstiftningen och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förändra privatkopieringsersättningen så att utbetalningsansvaret ligger på staten i stället för på en branschorganisation och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:1173 av Jörgen Warborn (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda upphovsrättslagstiftningen i syfte att skapa en teknikneutral lagstiftning som bl.a. förtydligar att även streamning av upphovsrättskyddat material från olovliga källor ska vara förbjuden, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2017/18:1177 av Lotta Finstorp (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av handläggningstiderna hos Patent- och registreringsverket och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:1431 av Christian Holm Barenfeld och Cecilie Tenfjord-Toftby (båda M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om möjligheten till en översyn av privatkopieringsersättningen och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:1560 av Johnny Skalin (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge regeringen till känna att köp och vidareförsäljning av falska produkter bör kriminaliseras och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:1617 av Jörgen Warborn (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten att införa ett grovt upphovsrättsbrott i lagstiftningen och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2292 av Markus Wiechel (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att arbeta inom EU för att riva upp lagen om civilrättsliga sanktioner på immaterialrättens område och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2460 av Jan R Andersson (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om möjligheten till en översyn av lagen om privatkopieringsersättning och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2774 av Niclas Malmberg (MP):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över förutsättningarna att följa det finska systemet för privatkopieringsersättning och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2791 av Rickard Nordin och Niclas Malmberg (C, MP):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att legalisera digital publicering av avbildningar av konstverk som finns i det offentliga rummet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2017/18:3074 av Sten Bergheden (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över lagen om rätt att avbilda, återge och sprida bilder av konstverk och byggnader stadigvarande placerade utomhus och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3405 av Lars Hjalmered m.fl. (M):

32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett grovt upphovsrättsbrott i lagstiftningen för att skräpa straffen för de allvarligaste fallen av systematiska upphovsrättsbrott och ansvarstagande och tillkännager detta för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att brott mot svensk upphovsrätt ska straffa sig oavsett om förövaren har sin verksamhet i Sverige eller utomlands och ansvarstagande och tillkännager detta för regeringen.
34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda huruvida den som gör reklam hos eller förmedlar betalningar för den som olovligen tillgängliggör upphovsrättskyddat material ska omfattas av straffansvar för medverkan till upphovsrättsbrott och ansvarstagande och tillkännager detta för regeringen.
35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda i vilken omfattning svenska patent blir föremål för intrång i andra länder och ansvarstagande och tillkännager detta för regeringen.
36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över villkoren för att åklagare ska kunna väcka straffrättsligt åtal för patentintrång och ansvarstagande och tillkännager detta för regeringen.
37. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tider och kostnader i civilrättsliga mål om patent bör ses över för att hålla nere processkostnader och därmed stärka den enskilda rättighetsinnehavaren i förhållande till kapitalstarka företag som begär patentintrång och ansvarstagande och tillkännager detta för regeringen.
38. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda hur privatkopieringsersättningen kan moderniseras och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3420 av Lars Hjalmered m.fl. (M, C, L, KD):

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över ett förtydligande i lagstiftningen avseende streaming och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3532 av Johnny Skalin (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att köp och vidareförsäljning av falska produkter bör kriminaliseras och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

Förslag till lag om ändring i lagen
(1960:729) om upphovsrätt till litterära
och konstnärliga verk

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

dels att 26 p § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 26 q §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

26 p §¹

Endast en organisation som företräder ett flertal upphovsmän till i Sverige använda verk på området har rätt att kräva in ersättningen. Organisationen ska kräva in ersättningen och betala beloppet till den ersättningsberättigade, efter avdrag för ersättning till organisationen för dess omkostnader. Om organisationen inte kräver den ersättningskyldige på ersättningen inom tre år efter utgången av det kalenderår då försäljningen ägde rum, är fordringen preskriberad.

Den som är ersättningskyldig ska på begäran av organisationen redovisa de ersättningsgrundande försäljningar som gjorts under de tre närmast föregående kalenderåren.

Den ersättningsberättigades fordran på organisationen preskriberas tio år efter tillkomsten, dock endast om organisationen har vid-

Endast en organisation som företräder ett flertal upphovsmän till i Sverige använda verk på området har rätt att kräva in *följe-*rättsersättning.

Den som är yrkesmässigt verksam på konstmarknaden som säljare, förmedlare eller köpare ska senast den 1 april till organisationen redovisa de ersättningsgrundande försäljningar som har gjorts under det närmast föregående kalenderåret. För varje försäljning ska uppgifter lämnas om upphovsmannen, verket, försäljningspriset och datum för försäljningen. Om inga ersättningsgrundande försäljningar har gjorts, ska detta redovisas.

Den som är ersättningskyldig ska betala ersättningen när organisationen kräver in den. Om det inte har framställts något krav be-

¹ Senaste lydelse 2016:979.

tagit rimliga åtgärder för att finna den ersättningsberättigade.

träffande en ersättningsgrundande försäljning, ska den ersättningskyldige betala ersättningen till organisationen senast den 1 maj året efter försäljningen.

En fordran på följerättsersättning preskriberas tre år efter utgången av det kalenderår då försäljningen gjordes, om inte organisationen dessförinnan krävt den ersättningsskyldige på ersättningen eller uppmärksammat denne på att fordran har förfallit till betalning.

26 q §

Organisationen ska betala följerättsersättningen till den ersättningsberättigade efter avdrag för de omkostnader som organisationen har haft.

Den ersättningsberättigades fordran på organisationen preskriberas tio år efter det att den uppkom, dock endast om organisationen har vidtagit rimliga åtgärder för att finna den ersättningsberättigade.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2018.
 2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande i fråga om försäljningar som skett före år 2018.